

**CL. V. Ioannis Wamesii, I. C. Celeberrimi, In Academia
Lovaniensi Antecessoris Primarii, Responsorum Sive
Consiliorum De Ivre Pontificio Tomus ...**

Wamesius, Johannes

[S.l.], 1643

De Testamentis. Consilium CCCLXXXIX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98716](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98716)

conditio non post, sed ante dictam reconciliationem; prout etiam ante illam, morte dictæ testatricis hoc testamentum confirmatum fuit, & Actori ex illa delata hereditas, de qua nunc quæritur: sic ut cum inspecto tempore conditi testamenti, & delatæ hereditatis, in ea civitate, in qua hæretici prædominabantur, ea fuerit inhabitantium conditio, pro moribus Civitatis, qui tunc erant & obtinebant, ut hæretico vel in familia vel incapacitas hæ periculo obijci non potuisset; nec nunc recte obijci potest, ob odium hæreticæ religionis; ob quod etiam ex heredationes à Catholicis scriptæ, sunt remotæ seu annullatæ; quati per dicta Capitula purgato per omnia incapacitatis vitio, tam in testamentaria, quam legitima seu intestatâ successionem inter quas, præsertim quoad sibi invicem extraneas personas, nulla est iusta occasio differentiae constituendæ: ex quo tam intestatâ, quam testatâ successio merè lucrativum titulum habet, l. i. c. De imponen. lucrat. descript. lib. 10. Quamvis igitur sequendo communes juris regulas hoc testamentum videatur esse nullum, ob improbatam seu incapacitatem Rei actor hac in re urgeat; cui subverfo & annullato hoc testamento ob incapacitatē Rei, ex causa hæresis, bona hujus testatricis ad præfatam ejus fororem, actoris uxorem pervenire non deberent, sed potius ad fiscum; ob id, quod ipsa testatrix uxor Rei Catholica existens, scienter (ut Actor positivè allegat) Reo homini hæretico nuplerit. † Etsi enim ipso jure valeat matrimonium inter hæreticum & Catholicam etiam scienter, legitimè observatâ juris solemnitate, contractum, Gloss. in c. Non oportet. xxviii. q. 1. Celsus Hugo cons. 105. Iuvencula nu. 12. Covar. in Epit. 4. Decretal. part. 2. c. 6. nu. 4. scienti tamen mulieri, quamvis Catholicæ, dos seu bona confiscantur; ut de hoc aperta extat juris constitutio; in c. decrevit De heret. lib. 6. Proinde Venerabilis Domini Officialis partes esse putamus, ut Reum ab impetitione Actoris absolvat, Actorem in expensis litis condemnando.

De Testamentis.

S V M M A R I U M.

Testamentum ad piam causam.

1. Origo cuiusque rei inspicienda.
2. Venditor in evitione emptorem defendere debet, eo loco, quo emptor conventus est.
3. Actor reconveniri potest à Reo, sed non ab alio quolibet.
4. Petitio hereditatis ubi proponi debeat.
5. Petitione hereditatis rectè convenitur etiam qui minimam rem hereditariam possidet.
6. Exceptio litis finita est, Tu non es hæres.
7. Testamenti exceptio facit cessare successionem intestatam.
8. Testamentum iniustum abusive testamentum dicitur.
9. Testamentaria causa an ad Episcopi forum pertineat.
10. Exceptio Rei in iudicio seculari indicatâ admitti debet in foro Ecclesiastico; & è diverso.
11. Exceptio litis finitæ ab arbitrio Iudicis dependet ante Conf. Wancf. Tom. II.

- litis contestationem.
12. Testamenti approbatio tollit impugnandi illius facultatem.
13. Legatum acceptans ex testamento censetur approbare testamentum.
14. Legatum diu retinens præsumitur scire testamentum, & illud approbare.
15. Vxor olim erat in potestate viri, sed non ita hodie ubique.
16. Residui clausula, an & quando sit pro heredu institutione.
17. Codicillis hæres scribi nequit.
18. Testamentum diversis temporibus conscriptum quando pro uno habeatur.
19. Scholæ studiosorum relictum pro pia causa habetur.
20. Causa pia in codicillis institui potest.
21. Institutionis heredu solemnitas hodie fere exolevit.
22. Scriptura ad testandum preparata testamentum non est.
23. 35. Testamenta in Angliâ sine solemnitate fieri possunt.
24. Testamentorum origo est ex iure gentium.
25. Testamentum iure gentium, non adhibitis testibus fieri potest.
26. Testamentum patris manu, inter liberos, sine testibus factum valet.
27. 36. 38. 52. Testamentum favore pia causæ sine testibus factum valet.
28. Testamentum militis sine testibus factum valet.
29. Intellectus l. Divus Traianus D. De milit. testam.
30. Testamentorum solemnitas ubi non desideratur, probatione tamen opus est.
31. Intellectus c. Relatum De testam.
32. 34. 45. Testes in testamento super manu testatoris producti, an debeant vidisse testatorem eandem scripturam scribentem.
33. Intellectus Auth. De testam. imperfect. coll. 8.
37. Legata pia que dicantur.
39. Causam piam quocumque gradu institui satis est.
40. Testamentum à secundo gradu incipere potest.
41. Testamentum ad piam causam, vel inter liberos non solemne, an valeat, quoad extraneis relicta.
42. Ius accrescendi an obtineat in testamento ad piam causam & inter liberos.
43. Testatoris assertio probat eius scripturam.
44. 46. Testamentum per relationem ad scripturam a se valet.
47. Mulier quando in testamento possit esse testis.
48. Legatarius potest esse testis in testamento.
49. 51. 61. Testamentum uno loco conditum ubique valet.
50. 53. Testamentum à forensi fieri debet secundum consuetudinem loci in quo fit.
54. Mercatores negotiantes in exteris locis, uti possunt legibus sue patriæ.
55. Forum sortiri, & statuti ligari à pari procedunt.
56. Familia potest peculiarem formam testandi habere.
57. Domicilium quando & quo modo contrahatur.
58. Civis quando & quomodo quis efficiatur.
59. Civem an probet bonorum mobilium collocatio.
60. Civem an probet uxoris traditio.

CONSILIUM CCCLXXXIX.

MULTIPLICEM ac variam traditionem habet causa testamentaria, quæ per Thomam Hadilfen, tam suo quam Annæ Cobba matris suæ, ac fratrum nomine mota est, contra Magni-

Magnificum virum Wilhelmum Chester & Franciscam Robyns uxorem quondam Roberti Tempeest; tamquam testamenti, seu ultimæ voluntatis dicti Roberti Executores, de validitate testamenti ejusdem Roberti. Cujus quidem litis initium & origo angustius cepit, & ad vindicationem unius domus in Oppido Antuerpiensi sitæ restricta, mox oblata occasione ad totius hereditatis petitionem extensa est; ut ex libelli formula constet. Quæ quidem extensio an sustineri possit principio inquirendum, antequam ad ea deveniatur, quæ causæ totius iustitiæ vel iniustitiæ respiciunt: nam si ex ineptitudine propositæ actionis Actores ab intentione sua deturbari possint, speciosior ampliorque futura est spes victoriæ in tota causa.

Et videtur, quod litis initium, causa, & origo non patiantur hanc extensionem; ut cum de unicâ re hereditariâ quæstio incidit, domo scilicet, inde transiri poterit ad generalem totius hereditatis petitionem. † Nam licet conditio Actorum, itemque præfatorum Executorum inidonea sit, quæ admittere possit huiusmodi actionem & controversiam: litis tamen origo, quæ ubique est inspicienda, l. Pomponius De neg. gest. strictior angustiorque est, quàm quæ hoc admittat. Nam litis huius origo à provocatoria actione, l. dissimari C. de ingen. manumiss. per Agidium Sorbrecht emptorem domus controversiæ propositâ, & Actoribus intimatâ cepit; quâ provocati sunt Agentes ad proponendam suam calangiam, seu actionem, si quam ad prædictam domum prætenderent. Cum itaque dicti Executores auctoritatem & garantiam præstare volentes pro Agidio intervenissent, & in illius locum successerint, defensionemque susceperint; nulla ratio patitur, ut durior condicione premanantur, aut pluribus vel latioribus actionibus graventur in uno eodemque iudicio, quàm ille, cuius locum tenent, l. Qui in alterius de reg. iur. † Etsi enim venditor, sine præscriptione fori sui, emptorem defendere cogatur eo loco, quo emptor conventus est, sic ut ad suum Iudicem revocare non possit, l. Venditor D. de iudicis l. 1. C. Vbi in rem actio; & qui aliquo loco agit, ad versus omnes se defendere debeat, l. 2. §. sed etsi agant l. Qui non cogitur De iudic. non cogitur tamen se de alia re defendere, aut alterius rei iudicium eodem loco excipere, quàm de qua conventus est, & pro quâ defensionem necessitate obligationis suscepit. Quemadmodum is, qui unius tutelæ reddendæ rationis causa ad aliquod tribunal evocatur, non cogitur alterius tutelæ, cuius causâ non erat evocatus, iudicium suscipere; sed revocandi domum jus habet, l. 2. §. legatus de iudic. * Et qui alterius 3 fori ac iurisdictionis est, iure communi in foro suo tantum conveniri potest; qui si debitorem suum alio loco conveniat, tamen ab eodem quascunque actiones, per modum reconventionis propositas, excipere cogatur, l. Cum Papinianus C. de senten. alterius tamen cuiuscunque actiones pati non cogitur; sed habet similiter jus revocandi domum: quamquam is, qui iure speciali tantum certo loco conveniri non potest, si conveniat alium, omnium actionibus excipiendis se exponat, vult. in d. §. sed etsi agant, & in d. l. Qui non cogitur. Proinde cum Actores tantum provocati sint ad rei vindicatio-

nem seu petitionem huius domus, & in ea excipienda Executores velut eversionis & garantiam nomine, necessitate obligationis ad licem comparaverint; ratio vix patitur, ut extra locum domicilij, & fori sui cogantur excipere defensionem de tota testamentaria hereditate: præsertim eo agente (ut hic evenit) qui etiam in loco iudicij forum non fortitur.

Præterea petitio hereditatis regulariter eo loco proponenda est, quo vel hæres, seu qui hereditatem possidet, degit ac domicilium habet; vel ubi res hereditariæ sunt, l. unica. C. Vbi de heret. agat. Iam verò præter dictam domum in Oppido Antuerpiensi sitam, omnia testatoris bona sunt in Anglia, ubi Executores domicilium habent: ita ut neque ratione domicilij, neque rerum (præter dictam domum) in hoc iudicio conveniri poterint dicti Executores de tota hereditate. Quæ consideratio proculdubio facit, ut Actores non possint in hoc iudicio per omnia obtinere, etiam si alio, qui Opponentium causa, & ius probabiliter non posset defendi. † Verum quandoquidem & tenor formula, quâ libellus conceptus est, & locus iudicij convenit petitioni dictæ domus, eaque ex parte conclusio Actorum quoad formam & materiam sustineri potest; cum etiam qui minimam rem ex hereditate tenet, petitione hereditatis pro ea re rectè conveniatur, l. Legitimus cum l. sed de pet. heret. ommissis, quæ Actorum intentionem magis avertunt, quàm excludunt vel perimunt, ad ea tractationem convertentis, in quibus plenissima & perpetua Opponentium defensio consistit.

Obstat principio Actoribus, & ingressum litis ferè præcludit, defectus fundamenti intentionis suæ; quod scilicet non sint hæreses præfati testatoris. Cujus generis exceptio in plerisque causis litis finita est, l. 1. in fine D. famul. erise. in alijs post litem contestatam, intentionem ejus perimit, qui ut hæres agit, cum non sit, Bald. in l. Nec intentio C. de testat. Phil. Franc. in c. 1. De litis sent. lib. 6. Fallen. 35. * Qualis etiam est exceptio testamenti, quæ obijcitur agenti petitione hereditatis ab intestato: quamdienim ex testamento obtineri & possideri potest hereditas, intestatæ successioni locus non est, l. Quamdiu 2. De acq. heret. Cum ergo Robertus Tempeest, de cuius hereditate contendunt Actores, testamento facto decesserit, frustra velut ab intestato, proximitatis nomine hereditatem petunt: * Quæ etiam causa fuit, cur Actores replicando nullitatem præfati testamenti obijcerint; quæ nullitas efficere solet, ut scriptura nullus sit momenti; & perinde sit ac si nihil actum esset: cum non nisi per abusionem vocis, facti tantum designandi causâ, testamenta dicantur, quæ solennitatem juris non habent, l. 2. §. 1. Quemadmodum, testam. aperiam.

Ceterum ut huius replicationis objectionem in fumo supprimamus, priusquam de vi & potestate illius agamus, demonstrabimus, duplici ex causa non esse admittendam huiusmodi replicationem, sed prorsus rejiciendam. Prior causa est ex re iudicatâ; ob id, quod hoc testamentum in iudicio fori Ecclesiastici Curie Metropolitanæ Cantuariensis in Anglia, instantibus huius causæ Reib; & sæpius domum habitationis citatis ad hoc,

ne alienum: repugnante confessione in apocha facta. Et quod Anna apocha non subscripserit, defectum consensus aut contradictionem non arguit: quia constat de causa, cur id omnino sit; quia scilicet eo tempore Anna ex adversa valetudine laborabat.

Sed & his omisso, ad ea veniamus, quæ in solida & plena victoria Reos, quibuscumque externis & adventitijs exceptionibus etiam destitutos, perpetuo constituunt, ubicumque & quandocumque de testamento hæc quæstio incidere potuerit. Nam, uti superius diximus, causa testati potior est causa intestati, d. l. *Quamdiu De acq. hered.* Præsupponentes itaque integrum esse Actores, tam per viam actionis, quam exceptionis, aut replicationis, proponere & deducere dicti testamenti nullitatem: videamus, an aliquid sit, quod ad plenum & inelutibile huius testamenti vitium faciat.

Obijciunt Actores duo, ex quibus existimant testamentum hoc sustineri non posse: alterum est defectus institutionis hæredis; alterum quod testibus careat, & à testatore numquam fuerit publicatum, nec explicitè vel implicitè nuncupatum. Cæterum neutrum horum duorum adminiculo veritatis iuvatur; & si utrumque verum esse constituitur, perinde firma stabit huius testamenti validitas & utilitas.

Nam quod ad prius attinet, demonstrat scripturæ seu testamenti tenor contrarium, in quo primo gradu sub clausula *residui* posthumum hæredem instituit, & substituendo, si non nascetur posthumus, aut natus moriatur, *semissem residui* in pauperes erogari voluit; altero semisse uxori relicto.

† Clausula namque *residui*, nullo alio hærede universali instituto, importat directam hæredis institutionem, Bald. *consil.* 121. *Super primo n. 4. vol. 4. Ioan. de Imola in c. Raynuitus De testam. Phil. Portius consil.* 207. *me. 10.* & si aliunde id constitui non posset, constituendum esset ex eo, quod certæ quotæ, hoc est dimidiæ erogatio in pauperes fieri iubetur; datis & deputatis ad hoc Executoribus: quo casu vulgò traditum est, ex defectu institutionis non collabi testamentum, sed Executores hæredum loco esse, l. *Nulli & ibi Bartol. Bald. & alij in l. Si quis ad declinandam C. De Episc. & cler. c. Cum tibi De testam. Bald. consil.* 136. *Viso testamento Blasini nu. 1. vol. 3.*

Neque ad rem pertinet, quod illa clausula *residui* in codicillo adscripta videatur, in quo scribendi hæredis non est facultas, l. *Quod per manus De iure codicil.* * Nam non rectè adiectio, seu codicillus dici potest: est enim unica voluntas, in una charta, licet diversis temporibus conscripta. Quemadmodum militis unum & idem est testamentum, si resignato vel aperto, quod prius scriptum erat, aliquid adiecerit, vel deleverit, ac iterum signo suo clauserit & obsignaverit, l. *In fraudem §. testamentum de milit. testam.* quod etiam in paganorum testamentis, repetitis solemnibus permixtum est, l. *Si testamentum l. Heredes palam §. 1. de testam.* Deinde clausulam *residui* non constituitur tantum in illo residuo, quod supra ter mille sexcentas quinquaginta duas libras, novemdecim solidos, & undecim denarios grossorum superesset; ex quibus per legatam relicta mille ducentis

quadraginta quinque libris Flandriæ, item mille trecentis triginta tribus libris sex solidis, octo denarijs uxori relicta, reliquum liberis nascituris relinquit, substituta in casum deficientium vel mortuorum liberorum schola literaria Calestana; ad cuius erectionem prius legaverat trecentas libras Flandricas: † sed in eo etiam, quod cum schola pauperum utilitatem respiciat, & pium institutum contineat; eundem favorem mereri debeat, ac si pauperibus expressum huiusmodi residuum adscriptum esset, Bald. *consil.* 407. *In questio. ne nu. 4. vol. 1. And. Tiracquel. de pia causa in presat. versum relictum causa studij.* † Quæ pia causa consideratio (de qua paulo post latius dicitur) hoc quoque efficit, ut de formali institutione hæredis amplius disputandum non sit: ut enim in militum testamentis tam necessaria & formalis non est hæredis institutio, l. *Sicut cum leg. seq. C. De milit. testam.* sed perinde in codicillis, ut in testamento scribi potest, l. *Militis codicillis D. De milit. testam.* & milites per dies varios aliquid adijciendo scripturæ testamenti sui, sæpe testamentum facere videatur, l. *Miles testamentum in fine De milit. testam.* ita quoque & in testamentis ad pias causas, necessaria non est, Bart. in l. *C. De sacrosanct. Eccles. Barbat. con. 8. Scribitur prelat. re vol. 1. Tiracquel. in tract. de priv. pia causa priv. 15.*

Et profectò hodie moribus utentium huiusmodi ex acta institutionis hæredis observatio in defectu dicitur pæne abiit in illius locum introducta deputatio Executorum, qui vicem hæredi satis obtinent in præstandis & erogandis quibuscumque relictis.

Plus ponderis habet altera obiectio de defectu publicationis & testium; quod scilicet hoc testamentum à Roberto numquam sit coram Notario & testibus saltem duobus publicatum, vel nuncupatum implicitè vel explicitè. † Est enim verissimum, scripturam testamenti à testatore preparatam, & necdum testatione seu nuncupatione coram testibus secundum scripti juris solemnitates, l. *Hæc celsissima C. De testam.* vel consuetudinis obtinentis exigentiam, declararam & publicatam, testamentum non esse; sed est tantum projectum seu futura voluntatis conjectio & meditatio; nulloque jure sustineri potest, ut ad effectum perducatur, l. *Ex ea De testam. l. Fidei commissum §. 1. De leg. 3. Alex. in d. l. Hac consilissima §. ex imperfecto:* voluisse enim satis non est, sed voluntatem legitimè declararam esse oportet, l. *penult. §. ult. De honor. poss. secund. tab. l. Invenimus C. De testam.* Sed occurrunt multæ viæ, quibus hæc obiectio averti & perimi potest, idque tam jure singulari quam communi. Et primò quidem de jure singulari; quod in propositâ specie duplex conspicitur; alterum contra jus scriptum; alterum quod jure scripto sustinetur. * Contra jus scriptum est, quod jure & observatione Regni Angliæ, testamentorum confessio nullâ solennium observatione sit constricta; relicta scilicet in nudis finibus juris gentium; ut satis sit de voluntate testantis quomodocumque constare, per quæcumque probationis genera, vel per nudam simplicemque testatoris scripturam, manu illius scriptam & sigillo obsignatam. Quæ consuetudinem quamvis Actores negaverint, luficiente tamen & idoneo testi numero, ac dilucidâ testificatione eorum omnium, quæ ad consuetudinem probandam requiruntur, comprobata est. Quod

Quod praesentientes Actores, in negatione non perstitissent: ideoque primum consuetudinis nullitatem & irrationabilitatem allegaverunt, subiecta deinde allegatione, quod ea consuetudo in hoc testamento obtinere non possit: duabus ex causis: negata scilicet scriptura dicti Roberti testatoris, & quod extra Angliam conditum sit: & si in Anglia secundum obtinentem consuetudinem confectum esset, non posset vires suas extendere ad bona sita extra Angliam, in alijs locis, ubi alia est in testamentis conficiendis observatio. Quae singula ordine excutienda sunt.

24 Quod igitur Actores consuetudinem, velut temerariam calumniantur, & corruptelam esse dicunt, nullaque consuetudine induci posse putant, ut testamentum non adhibitis testibus valeat, verum non est: testamentorum quippe originem & usum ex iure gentium esse communiter receptum est, *la. son & alij in Rubr. D. De acq. hered. & l. Interdum De condit. indeb.* quamvis eorumdem solemnitas ex iure civili sit, *Bart. in l. Ex hoc iure De inst. & l. iure, Viglius §. sed praedicta nu. 5. in l. De testam. ord.*

25 Iam vero quae iure gentium nituntur & constant, quamvis probationem requirant, ut omnia quae ex facto originem & causam trahunt (facta enim non praesumuntur, *l. si emancipat. & ibi la. son, C. De collat.*) probationis tamen solemnitatem non desiderant sed legitimis modis probari illa sufficit; idque non tantum per testes, sed vel per scripturam, vel per partis adversae confessionem, vel quemcumque alium modum, ut varij sunt probandi modi, *Glos. in l. Proprietatis. C. De probat.* Vnde merito reprobatam est opinio Iacobi de Arena, quo duce plures alij existimaverunt, *vid. la. son, in l. i. nu. 34. C. De sum. Trin. & fide. Caib. lege municipal vel consuetudine induci non posse, ut solemnitas probatoria circa: testamenta & testium numerum immutetur: quia communius & verius est, testamentum non tantum testium numero adhibitio fieri posse, *l. si non specialis C. De testam. Bart. & alij in l. 3. De testam.* sed etiam sine testium adhibitione & rogatione. Nam quod Iason, *d. l. i. nu. 39.* dixit, induci non posse, ut testamenta coram uno teste condita valeant, sed ut minimum duos adhiberi semper sit necesse, ita accipiendum est, ut cum fides probationis per testes conficienda est, non pauciores assumantur, vel adhibeantur quam duo; non negat tamen, quin sine testibus testamentum scribi possit, & scriptum quomodo cumq; probari. *l. Eoque**

26 fundamento sustententur testamentum parentum inter liberos manu propria testatoris conscripta, & in capsa aut cista reposita; etiam si neque publicatio neque testium adhibitio ulla intervenerit, *l. fin. Famil. creiso. Authen. Quod sine C. De testam. & in Auth. de testam. imperi. in princ. collat. Bart. Badem quoque* 27 *ratione testamentum ad pias causas non tantum ex adhibitione duorum etiam fortuitorum testium, Bart. & alij in l. i. C. De sacros. Eccl. & in l. i. in princ. de privileg. piae causae priv. l. i. Relatum 1. De testam. verum etiam nullis testibus adhibitis aut testamentum inscriptis per solam scripturam testantis sustententur, loan. de Imola in l. si is qui de testam. Tit. de in tract. privileg. q. 1. per l. i. Viglius in §. plane nu. 3. in §. de milit. testam. Non enim in huiusmodi testamentis requiruntur testes ad solemnitatem, ut diximus, sed*

Conf. Wane. I. pm. II.

ad probationem. *l. Eaque ratione testamentum militum, quia ad iurisdictionem observationem redacta sunt, Bart. in l. Neg. enim De milit. test. sine testibus confici possunt; latiusque est, si postea ita confectum esse testamentum legitimis probationibus ostendatur, l. Lucius cod. l. i. Ita ut ubi testium adhibitio ad solemnitatem requiritur, testamentum testibus adhibitis confirmetur, *l. Si quis ita scripserit de reb. dub. ubi illa non requiritur, confirmationem ex se habeat ipsa scriptura; quam probari postea satis est, & ea non probata, non ius, sed probatio iuris deficiat, l. duo sunt Titij de testam. tunc.**

Neque his adversatur, quod responsum videatur, *in l. Divus Traianus de milit. testam. & in d. §. plane, etiam ad militis testamentum convocandos esse testes: ita ut plerique existiment, Glos. & alij in d. §. plane, etiam rogatos requiri, & fortuitos aut pertranseuntes non sufficere: nam id simpliciter & indistincte verum non est; eo enim casu tantum in militari testamento requiritur testium praesentia, quando in testium fide testatio ponitur: hoc est cum non scriptura, sed voce per nuncupationem miles testamentum facit: ut ex verbis dicti responsi, *d. l. Divus*, apertissime colligitur, his scilicet: *Ut utique prius constare debeat, testamentum factum, quod etiam a non militibus fieri potest: item hinc convocatis testibus ita locutus &c.* quam dicti responsi interpretationem omnino probat & sequendam existimat D. Praeses Viglius, *in d. §. plane nu. 5.* ut si scriptura militis inveniatur voluntatem supremam continens, quam duo testes adstruant, vel sola scriptura falsitatis suspicione carens, omnino valeat & sustineatur. *¶ Qui hoc quoque tradidit, ad Rubr. De milit. testam. nu. 9.* ex sententia Canonistarum, ad Rubr. Extravag. De testam. quod apud omnes gentes, apud quas iuris civilis observatio non obligat, si nulla propria lex extat, hoc ius, quod in militum testamentis proditum est, obtinere debeat: quia secundum ius gentium constitutum est, *Bart. in d. l. Neque.* Cum ergo Regnum Angliae Romano Imperio non pareat, sed proprijs legibus utatur, improbari non potest, obtinens apud eos consuetudo faciendi testamentum in scriptis, sine testium adhibitione, si modo postea probari possit, manus seu scriptura testantis.*

Sed nec illud movet, quod iuris canonici dispositio duos aut tres testes etiam in testamentis ad pias causas requirat, *d. de Relatum 1. in verb. tribus aut duobus legit. requisitis, Alex. cons. 76. ponderatus n. 16. vol. 3.* nam huiusmodi requisitio non ad solemnitatem, sed ad probationem pertinet; si forte per nuncupationem factum sit testamentum, aut si scriptura negetur, *Tiraquellus in tract. de piae caus. in princ.* Nam cum nemo neget, quin valeat testamentum huiusmodi, si scripturam confiteatur adversarius, etiam si testes non habeat, *Doll. & praecipue Corne. in d. Auth. Quod sine, Alex. d. cons. 76. ponderatus n. 2.* hoc quoque fatendum est, adhibitionem testium ad substantiam testamenti minimè necessariam esse, *Tiraquellus de piae caus. in princ.* ut eleganter consulendo respondit & deducit Carolus Ruinus, *cons. 71. Quamvis circa n. 18. vol. 3.*

31 Illud quoque nihil hic mutat, quod plerique volunt, ijs casibus, quibus ex sola scriptura testatoris, si extrinsecus de fide scripturae constet, testamentum sustentetur & valet, necessarium esse, ut testes ad scriptu-

scripturam probanda inducitur deponant se vidisse testatorem scribentem illam scripturam, quæ pro testamento profertur; ita ut omni casu testium presentia videatur necessaria; quodque in testamento inter liberos à patre scripto requiratur patris declaratio, saltem coram duobus testibus, quod

33 eam scripturam pro ultima voluntate habeat. Ita intelligentes novissimam Iustiniani de imperfectis patentum inter liberos testamentis constitutionem, in *Athen. de testam. imperf. collat. 8.*

Nam quod ad posterius attinet, manifestum est, errore labi quotquot in ea sunt sententia: aperta etenim est Iustiniani distinctio, in *d. Auth. de testam. imperf. inter personas seu causas, quarum favore minore solennitate subnixum testamentum sustineatur; & eas, quæ eum favorem non habent: ut quamvis hæc habere debeant patris dexteram & linguam, illi tamen sufficiat patris dextera, hoc est, quamvis ut quod in testamento inter liberos condito relictum est extraneis personis valeat, necessarium sit ut ultra scripturam pater coram testibus saltem duobus id implicite vel explicitè declaraverit, *Alex. d. conf. 76. Ponderatu nu. 3. liberis tamen relictis valent etiam circa illa declarationem.**

34 Quod ad prius attinet, verum quidem est, vulgo id à multis tradi, *Doct. in d. Authent. Quod sine, Gloss. 10 §. si quis igitur in Auth. de imperf. testam. Alex. conf. 123. Discussus hesitationib. nu. 5. vol. 1. & d. conf. 76. & 104. Stanubia vol. 7. Anton. Rubens conf. 14. Viso testamento nu. 1. Paulus Parisius conf. 19. Consideratu coniectura nu. 43. vol. 3. Ruinus conf. 12. Quamvis quaeritur nu. 8. vol. 3. quod ut testamenta, quæ ex sola scriptura testatoris sine alia solennitate sustinentur, effectum habeant, necesse sit, ut testes qui ad probandam scripturam inducuntur, probent se fuisse presentes, cum testator scriberet; & quod viderint testatorem hanc ipsam scripturam scribentem; sic ut non sufficiat assertio testium quod scripturam testatoris agnoscant, & quod abas frequenter viderint eum scribentem. Verum dubitamus vehementer, num recipienda sit ea opinio, subvertit enim, aut saltem nimium coangustat illam juris gentium libertatem & libertatem: ita ut cum in genere in alijs negotijs & actibus humanis fides scripturæ imponi possit, etiam per eos, qui eandem scribi non vident, si modò aliunde notam habeant scribentis manum, & scribentem aliquando viderint concurrentibus præsertim alijs indicijs & coniecturis absurdum quod non sit sustinere, non requiri, ut testes testatorem scribentem viderint, *aucta not. per Doct. in l. admonendi De iur. & in l. Scripturas cum Auth. seq. C. Qui pot. in pig. Quomodo modum etiam plerique sustinent, iure gentium valere testamentum, etiam si testes testatorem nuncupantem non viderint, licet audierint, *Doct. in l. Si non. special. c. De testam. eleganter Paulus Paris. conf. 33. Et si prima vol. 2. Vt clarum & manifestum videatur, in testamentis iurisperitorum, nullam omnino testium presentiam, vel fortuitam vel rogatam, requiri: ut latius & dilucidius deduci possit, si casus propositus id exigeret: subiiciemus enim postea in ea conditione esse hoc testamentum, ut, præsupposita etiam veritate vulgaris huius opinionis, quæ requirit, ut testes testatorem scribentem viderint; non possit***

periclitari, ex eo, quod testes id non deponant.

Relinquitur ergo allegatam & probatam Regni Angliæ consuetudinem & observationem, neque temerariam, neque irrationabilem esse: satique esse in proposito, quod scriptura testamenti probata perfectionem habeat; hoc est completa sit adiecto anno, mense, & die, aliisque signis extremæ perfectionis; imò etiam diligenti obligatione & clausura; quæ ad removendam voluntatis imperfectionem sufficiunt, *1 ason & alij in d. Auth. Quod sine Alex. conf. 123. Discussus hesitationib. vol. 1. Doct. in l. Si is qui de testam. & in d. l. vide commissa §. 1. Castrensis conf. 25. Super eo quod quaeritur, utrum valeat instit. vol. 2. Carol. Ruin. con. 71. Quamvis circa n. 2. vol. 3.*

Alterum jus singulare, quod ex iure scripto etiam sustineri hoc testamentum diximus, est, quod hoc testamentum conditum sit ad pias causas; erogatis in eo plurimis pijs legatis; veluti ad alimenta & educationem liberorum; item distribuenda pauperibus, & in residuo instituta erectione scholæ Caletanæ. Ad piam enim causam referuntur non tantum, quæ Deo & Ecclesijs, aut pijs locis

37 aut pro anima vel pauperibus expressim, sed etiam quæ ad alimenta; *l. Mela de alimentis legat. l. Sanimus C. De sacros. Eccles. quæ causâ studij, Bart. in l. 1. ad fin. Solutio matrim. & ad erectionem piorum & publicorum locorum relinquuntur, Tiraquel. de pia causis præfat. per tot. prout generaliter & univertim pijs dici meretur, quod sit ad publicam utilitatem, Castrensis conf. 194. Viso puncto vol. 2. l. Administracionem C. De sacros. Eccles. Ad publicam utilitatem pertinere & referri institutionem, & eruditionem puerorum, dubitandum non est. * Iam verò*

38 cõmuni opinione receptum est, testamenta ad pias causas, nullam juris civilis, consuetudinis, vel legis municipalis, solennitatem, & observationem desiderare, neque subijci subtilitatibus legum; sed quomodocumque facta sint, si de ijs canitate possit, vel per testes, vel per solam testatoris scripturam, valere, *d. c. Relatum & ibi Covar. Alex. conf. 209. Statutu accurate n. 2. vol. 2. quia, ut ait formaliter Bartolus, in l. 1. c. De sacros. eccles. non obstant aliquâ lege municipalis aut Imperiali factâ vel faciendâ, relictâ ad pias causas debent iudicari secundum iura naturalia, divina, & iurisperitorum: & ideo ab omnibus æquiparantur, & à plerisque etiam præferuntur testamentis militum, & parentum inter liberos: in quibus diximus indubitatum esse, sola scriptura testatoris absolute confecta, sufficere testamentum, latissime Tiraquel. de pia causis privileg. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & aliquot alijs seqq. Ruinus conf. 71. Quamvis circa n. 18. vol. 3.*

39 Neque in contrarium facit, quod in proposito casu pia causa sub clausula residui non sit primo gradu instituta, sed tantum substituta: quod quibusdam, *Bart. in l. ult. c. De his quæ pro non scrip. 1 ason in l. Marcellus Ad Trebell. videatur favorem piz causæ non mereri testamentum, in quo non immediate sed mediatè per fideicommissum ad piam causam relinquitur: nam cum testamentum morte confirmetur, cum *Martha De celeb. miss. illiusq. temporis ratio habeatur: satis est si eo tempore primo gradum obtineat pia causa: t infrequens etenim non est, testamentum à primo gradu inciperes eum scilicet primus gra. a inutiliter scriptus est, vel**

est, vel rite scriptus, morte aut repudiatione primi hæredis deficit, l. 3 §. fin. De vulg. & pupill. l. Non putari §. 1. de bon. poss. cont. tabul. l. Si miles De milit. testam. Bart. in l. 1. nu. 27. de vulg. & pupill. ut event in proposito, instituto posthumo, qui natus non est, vel natus ante testatorem decessit: sic ut non jure fideicommissi, sed directæ substitutionis, ad residuum hereditatis vocetur pia causa; & sic nihil interfit, an primo gradu instituta, an substitutione fuerit pia causa, Car. Ruinus d. consil. 71. nu. 13.

41 Sed nec illud obstat, quod magna pars bonorum extra piæ causæ considerationem, sit legata in hoc Roberti testamento: nam hæc consideratio ad utilitatem Actorum referri non potest. Si enim hoc verum est, quod etiam communius recipitur, in testamento inter liberos, sine testibus sola scriptura confecto, ea tantum valere, quæ liberis adscripta sunt, non etiam extraneis, quantumvis affectio magna sit erga illos; veluti uxori, fratri, & similibus, Doct. in Auth. De testam. imperf. d. §. ex imperfecto: consequens est, ut nec Actores legatum suum consequi debeant, cum quod privilegiata persona seu causæ acquiri non potest, non debeat ab intestato, sed accrescat liberis vel piæ causæ, d. §. ex imperfecto: ita ut in omnem eventum

42 Actores semper excludantur. * Et quamvis Tasson, in d. §. ex imperfecto nu. 14. tradat, huiusmodi jus accrescendi perinde non obtinere in testamento ad piæ causas, sicut in testamento inter liberos; de cuius veritate latius non inquirimus: in proposito tamen themate obtinebit: quia scilicet non certa res aut portio aliqua relicta est in piæ causam, sed residuum, cuius appellatione totum continetur, l. Ceterorum De verb. signif. quemadmodum ex residua parte institutus, dato cohæredi incapace, totam hereditatem obtinet, l. 2. C. De hered. institut. Quæ quidem institutionis consideratio, longe potentior esse videtur, ad sustinendum totum testamentum, quam si legata pia tantum alio hærede instituta, testamento inscripta sint. Unde ex sententia Antonij de Butrio, in c. Quod clericus De foro compet. ex facto consultus respondit Alexander, consil. 41. Viso tamen nu. 5. vol. 1. & 77. Viso themate n. 6. vol. 1. quod pia causæ instituta, debeantur legata laicis, profanis & extraneis personis. Sed huic fundamento non insitimus: quia communis reprobat, Tasson in d. §. ex imperfecto, Molin. in addit. ad d. Alexand. consil. 41. nu. 5. Boerius decil. 93. nu. 7. Satis namque nobis est, quacumque ratione Actoribus præclusam esse viam, ad petendam hereditatem: quisquis enim ex iure, quod sibi adest, non quod alteri adest vel deest, agere & experiri debet, l. Visum si usufr. per. l. 1. §. 1. Si pars heredit. per.

His sic constitutis, ea expendamus, quæ Agentes proponunt ad consuetudinis potestatem, & piæ causæ considerationem avertendam. Et primo utriusque per inficiationem occurrunt: negantes hoc testamentum manu Roberti esse scriptum. Magno sane (uti apparet) calumniandi studio, atque ex inveterata illa (cujus supra meminimus) multorum opinione, quod cum ex privilegio vel consuetudine, sola scriptura testatoris pro testamento est & profertur, si per Adversarios negetur, non possit probari nisi per testes, ut minor

Consil. Wamels. Tom. II.

mum duos, qui viderint testatorem eandem in individuo scripturam scribentem. * Ceterum ut abstinemus à prolixiore dictæ vulgaris opinionis improbatione & excussione, in ea causa est hoc testamentum, ut inde impugnari non possit: nam præterquam quod Actores frigide negent scripturam, & negationi non insilire audentes, effectum & validitatem huiusmodi scripturæ ex aliquot causis impugnent: hoc admittitur, etiam ab his, Alexand. d. consil. 76. Ponderatis nu. 3. & 6. vol. 5. Ant. Rub. consil. 107. Decessit, Baldus consil. 179. Quidam doctus vol. 4. Ruinus consil. 11. de ultimâ voluntate nu. 7. vol. 3. qui in ea sunt sententia, quod testes debeant vidisse scribi scripturam: quod si testatoris assertio, quæ etiam per duos tantum testes probetur, accedat; nihil dubitandum sit, quin testamentum valeat, etiam si nemo viderit testatorem eandem scripturam scribentem. Ait enim Baldus, d. consil. 179. nu. 2. quod si quis asserat se inter liberos certo modo testatum, quod hæc verba absolute & principaliter prolata habeant vim dispositionis, l. Ex hac scriptura de d. mar. Nam etsi scriptura non sit solemnis, juncta tamen scripturæ confessio testatoris, quæ ad ipsam sano intellectu ex veritatis consonantia referri potest, plenè probat, l. Si ita scripsero de condit. & demonst. * Est namque huiusmodi testatoris assertio, velut testamentum nuncupativum; implicite nuncupatum, per relationem ad scripturam, l. Affecto de hered. instit. d. l. Si ita scripsero & ibi Bart. ita ut scriptura in testamento approbata videatur; quo casu respondit Alexander, d. consil. 79. nu. 6. & Ruinus d. nu. 7. Boerius consil. 48. Viso certo papyri nu. 9. quod non possit negari scriptura testatoris, & quam testator suam esse profertur. Cum & in Paganorum testamentis, quæ ad exactissimam juris scripti observationem sedacta sunt, id toleretur; si testator coram competente numero testium dicat, se testari, prout continetur in scedula, quam tradidit certo amico aut Guardiano: nam mortuo testatore prolata hæc scedula etiam si testium subscriptiones non habeat, vim utilis testamenti obtinebit, Bart. & alij in d. l. Affecto & in d. l. Si ita; * si appareat manu testatoris scriptam non quidem per tam exactam ocularium testium probationem; sed quibuscumque modis & indicij; & potissimum per litterarum comparisonem & depositionem testium deponentium, quod judicent esse testatoris scripturam; quam dicant se nosse, ex eo quod scribentem eum sæpe viderint, Alexand. d. consil. 79. nu. 5. aut per alia signa notitiæ, de illius literis, ut acutè respondit Carolus Ruinus, reprobatâ illâ opinione de ocularibus testibus, consil. 71. Quanvis circa nu. 18. vol. 3. Quia ergo scriptura & manus præfati Roberti testatoris probata est; primum per litterarum comparisonem indubitam; factâ scilicet comparatione ad libros rationum, quibus dictus Robertus negotiationum suarum negotia inscribere solet; deinde per depositiones plurium testium, in Angliæ ex commissione hujus Curie examinatorum; qui partim per verbum videtur deponunt, quod manu testatoris sit scriptum dictum testamentum; & in ea depositione plerique recollegi seu reexaminati, cum bona & pertinente causa scientiæ, persisterunt. † Et tertio per assertio-

Q 4

nem

nem, seu potius novam testationem probatam per multos testes, qui uno ore deponunt, testatorem, iam imminente morte, hos omnes ad se vocasse seu vocari fecisse atque in eorum praesentia declarasse, quod testamentum sua manu scripsisset, & suo sigillo obfirmatum tradidisset Wilhelmo Chestero, & Elizabethae eius uxori, in testamento suo deputatis Executoribus, post mortem suam tradendum; cum multa commemoratione & exhortatione, enixae voluntatis significationem continente. Ita ut si lubeat hic Actoribus per omnia indulgere, optime sustineri possit (ut & omnino verum est) hoc testamentum non solum jure Anglicano, sed etiam Romano valere, ex solenni nuncupatione implicite per relationem ad altam indubitam scripturam factam, coram solenni numero novem, testium; cum jure communi septem sufficiant, *l. Hac consulti, C. de testam.* Est enim ea testandi species ab omnibus recepta, & moribus comprobata, *Bart. & alij in d. l. Assesio, & in d. l. si ita scripsero, & in l. Quoties §. si quis nomen de hered. inst. & in l. Vbi autem §. fundi de verb. oblig. Baldus in l. Generaliter C. de non num. pec. Salic. in fin. C. de fideicommiss. Socinus consil. 142 Reverende vol. 1. Alexand. consil. 4. Arrentis narratis & consil. 114. Vbi scriptura vol. 7. Ita ut neque ad pia causa privilegia, neque ad Anglicanam consuetudinem pro praesidio confugiendum sit; sed jure communi sustineatur, non obitante consuetudine; quae non tollit juris scripti solemnitatem, sed exactiorem & scrupulosiorem observationem remittit, arg. *l. ult. §. si quis autem temerario C. de iure delib.**

47 Neque ad rem facit, quod inter praedictos novem testes, duae sint mulieres, quae jure communi in testamento pagani testes esse nequeunt, *l. Qui testamento §. mulier. De testam.* nam cum septem sufficiant, inidonea conditio duorum superfluum non nocet, *l. cum tabula de boner. poss. sec. tab.* quia superflua & abundans cautela non nocet, *l. 17. C. de testam.* Id si intra numerum requisitum essent haec duae mulieres, tolerari debent, etiam jure communi propter favorem pie causa. Quoties enim lex solemnitatem quoad numerum remittit, remittit etiam solemnitatem quoad testium conditionem, si modo alios testes esse possint, *cornelius in Authen. Quod sine C. de testam. nu. 6. Ribens consil. 6. Viso diligenter nu. 2. Socinus Fallentia 120. nu. 36. Boerius d. consil. 48. Bald. consil. 8. Licet mulieres vol. 5. potest autem mulier extra solemnia, & in alijs causis similibus esse testis, d. §. mulier. Ita ut hac consideratione, etiam cessante favore pie causa, ex jure Anglicano sustineri possit; quia Juris gentium regulis innitur, ut diximus, quo jure tam mulier, quam mas testis esse potest.*

48 Sed nec imminuitur testium fides, quod in hac scriptura, quibusdam ex ipsis testibus legata sunt felicitas: nam nihil vetat legatarios testamenti esse testes, *§. legatarius inst. de testam.* praesertim ubi tantus est numerus testium, & plures sunt, quibus nihil relictum est, arg. *in l. Dicantibus C. de testam. Rib. in d. §. legatarius.* Consequens itaque his omnibus est, & praesertim quod unus ex testibus, per Reos super manu testatoris productus ab Actoribus, quoque productus, indubitata fidei

perfectionem inducat, *l. si quis testibus C. de testib.* ut dicamus de hac scriptura testatoris sufficientissime constare ad sustinendum testamentum: non tantum ex privilegio pie causa, aut jure Anglicano, sed etiam jure communi.

Succedit igitur nunc, quae praefata temeraria negationi per Actores subiungitur, adversus testamentum impugnatio; quod hoc testamentum sit conditum, scriptum, & declaratione corroboratum, non in Anglia; ubi dicta consuetudo testandi sub idiographis, sine testibus obtinet; sed in Oppido Belgij Antuerpia, ubi testamentum coram Notario & testibus confectum valet, & minori solemnitate conditum, nullius est momenti. Verum facile hanc difficultatem discutiit proximè praecedentis articuli decisio; in quo diximus (quod etiam omnino verum, & in hac causa decivum esse arbitramur) ex hac testatoris assertione, seu verius nuncupatione, coram legitimo testium numero, relatione ad scripturam, cui postea fides imposita est, factam; testamentum hoc sustineri: ita ut cum ex juris communis dispositione valeat, loco claudi non possit, sed ubique vires exerceat, *Bald. in l. Cunctos populos nu. 9. versio. sed quere de effectu C. de summa. trin. alex. consil. 44. Videtur primo vol. 5. Paris. consil. 12. in praesenti nu. 45. vol. 3.*

An vero aliquod momenti habitura sit haec obiectio, si nihil extaret, praeter dictam testatoris scripturam, quae subsecuta hac declaratione non corroboretur, paulo plus habet dubitationis: ob id, quod in consuecendis testamentis, sequi oportet solemnitatem, quae lege vel statuto ejus loci, in quo testamentum fit, vel scribitur, praescripta est, *Bart. in l. Cunctos populos nu. 23. & ibi Bald. d. nu. 9. & alij omnes scribentes:* usque adeo ut etiam forensis seu extraneus eandem formam in testando sequi debeat: quodque testamentum regulari debeant secundum statuta loci domicilij, non originis, *Marian. Socinus consil. 79. nu. 12. vol. 4.* Sed facilis est resolutio, utrumcumque sequamur, si privilegium pie causa, si jure Anglicanum: nam cum testamentum ad pias causas (uti superius dictum est) liberrimum sit ab omni vinculo solennium; ut non subijciatur regulis juris communis, ita quoque nec legibus municipalibus, aut generali consuetudini quorumcumque locorum: & cum iure gentium fieri possit, in quacumque gente fieri, & apud omnes gentes obtinere debet, *Tiraquel. de praes. caus. in privileg. post praefat.* Cum alioqui statuta locorum onerosa pie causa, tamquam ambigua & odiosa, non comprehendant, aut constringant testantem, ad pias causas *Salicem in Auth. Cassa, C. de sacros. Eccles. Ant. de Butrio in d. c. Relatum.* Atque ita cum ex iure communi, d. c. Relatum, sustineantur testamenta ad pias causas, si ne omni solennitate confecta, ut testamenta abolutum iuris civilis observationem & solennitatem habentia; sit quoque, ut quae ratione solenne testamentum secundum jus scriptum, & maiore solennitate, quam peculiare loci alicuius statutum exigit, confectum, ubique terrarum valet, *Bald. in l. Cunctos populos nu. 9. cum alijs sup. cit.* ita quoque valeat testamentum ad pias causas, quamvis minore solennitate conditum.

Sed & remoto favore, & consideratione pie causa

causa, perinde adhuc sustinebitur: nam quamvis communius probata sit ea sententia, *Barr. & alij in d. l. Cunctos populos*, quod statuta localia praescribentia formam testamenti etiam ligent forenses, & alienigenas ibi testantes; quia sunt voluntariae jurisdictionis; quibusdam tamen contrarium respondentibus, *Oldrad. conf. 248. et supposita consuetudine, Bald. conf. 267. in Damasco vol. 4.* * in proposito tamen casu cessat ea consideratio; ex eo, quod Mercatores Anglicani in Oppido Belgij Antuerpia negotiantes propriis legibus utantur, & iudicem proprium habeant; coram quo forum sortiantur; & sic cum generaliter non sortiantur forum coram Magistratu, & Oppido Antuerpiensi, statutus, & consuetudinibus ejusdem non ligantur: † A pari enim procedunt, forum sortiri, & statuti ligari, *Boerius decis. 13. nu. 14.* Cum aliqui etiam a plerisque existimatum sit, forenses legibus sui Regni vel territorij sic alligari, ut foris non possit ea, quae tractum habitura sunt, aliter quam secundum Regni vel territorij sui leges perficere, *Salic. in d. l. Cunctos populos*; afficiunt enim personam, *Cynus in l. 1. c. Vbi tutores per. Felin. in c. Postulasti De foro compet.* ideoque praesumitur testator velle, quod statutum sui loci vult & exigit, *laſon conf. 137. in causa vol. 4.* Et sane absurdum non est, in una civitate, ad quam non singuli homines, sed nationes, mercatus causam confluent, praesertim abituri negotiationibus peractis, alios testandi ritus observari; * cum etiam in una eademque civitate, & in conformi populo, introduci possit, ut una progenies vel familia peculiarem testandi ritum à vulgari, vel lege municipali praescripto diversum, habeat & observet, *Ang. in l. 3. De testam. & ibid. Cumanus Ioan. Andr. ad Specul. de fide instrum. §. compendiose vers. sed numquid dicemus. Eleganter Paulus Parisius conf. 53. Dominus Hieronymus n. 56. vol. 3.*

57 Quibus non adversatur, quod Actores proponunt de domicilio Roberti, & rerum summa: quod scilicet amplius quam decem annis in Oppido Antuerpiensi moratus fuerit, & domum ibidem comparaverit: cum ex habitatione decennali, & translatione fortunarum, quis desinat esse forensis, *l. Cives c. De incolis lib. 10. Gloss. & Barr. in l. Lex Cornelia §. si tamen De iniur. rupto & irrit. & in l. Domicilium ad municipalem, Felin. in d. c. Postulasti*; & incipiat esse subditus in loco domicilij, & licet obstringi statutis ac consuetudinibus eius loci, ubi civilitatem contraxit: nam neutrum, hoc est, neque decennij habitatio, neque domus comparatio, & fortunarum translatio, imò nec uxoris translatio, sufficit ad inducendam civilitatem seu incolatum dicti Roberti: ex destinatione etenim forensis id metiendum est; non ex tempore aut loco. * Cum ergo Robertus numquam se pro cive gesserit, neque ut in Oppido Antuerpiensi perpetuo habitaret, venerit; & causa adventus ipsius fuerit temporanea; ac denique per testium depositiones constat eum revertendi, & bona sua transferendi in Angliam, semper intentionem habuisse; consequens est, neque ex bonis civem effectum fuisse. Id quod apparet ex eo, quod Curia mercaturae Anglicanae inscriptus, in ea muni-
ceps fuerit, & officia gesserit, proque mercatore

& curiali Anglicano semper habitus fuerit, *Franc. Arcturus conf. 77.* Et ratio scribendi est; neque ad aliqua munera Oppidi Antuerpiensis vocatus, aut alicui Collegio civium adscriptus fuerit: his enim concurrentibus respondit *laſon, Conf. 77. Placet supra scripta sub fin. vol. 3.* ne centum quidem annis habitando civem effici, Ut etiam de curialibus Advocatis curiam sequentibus, respondit eleganter *Paulus Parisius, d. conf. 53. nu. 9.* Domus comparatio indifferens signum est ad civilitatem inducendam, *l. Libertus §. sola domus & ibi Barr. Ad munici palam*; & si inde initium decennij, quo civilitas contrahi dicitur, faciendum esset, apertissimum fieret nullo modo contractum esse; quia paucis annis ante mortem, hanc domum comparaverat; idque non tam animo constituendi domicilium, quam juvandi suam hospitam, cum qua communiter & conjunctim hanc domum emerat; ut ex testamenti verbis satis clare colligitur; cuique prius non tamquam paterfamilias sed ut hospes & advena cohabitaverat. Vnde etiam illam in suo testamento hospitam suam vocavit; ex quo rursus deprehenditur, domicilium decennale non habuisse: quis enim dicit eum domicilium contrahere, qui ut hospes alteri convivit? * Bonorum seu fortunarum summa nihil quoque facit; cum ex contraria voluntate constet contrarium, praesertim cum ex bonis mobilibus (qualia omnia fere fuisse tenor testamenti indicat) nominibus, ac creditis & mercibus constat fortunae sequuntur enim personam, quocumque eam magis, quam quod loco addicantur, *Alex. conf. 16. Visotulo vol. 1.*

60 Vxor quoque translatio ad civitatem & incolatum nihil facit; sequitur enim illa maritum quocumque eam: quam etiam testator voluit in Angliam, se mortuo, redire: prout statim reversa est, *l. Civis c. De incolis lib. 10. l. fin. §. item reverserunt & ibi Barr. Ad municip. laſ. d. conf. 77.*

De destinatione & intentione Roberti constat etiam ex ipso testamento, in quo se vocat mercatorem pannarium Londinensem; in quo suis consuetudinalibus, pro vale, legat aliquid in symposium absumendum; mandata venditione domus, quam cum Anna Poynes sua hospita communem habebat. Sic ut nulla sit dubitatio, quin non civis, sed forensis & alienigena fuerit; minime subiectus statutis oppidi Antuerpiensis aut legibus Regni sui exemptus.

Restat postrema obiectio, quod ut maxime constet testamentum iure Anglicano, non possit tamen vires exercere quoad bona aubi extra Regnum Angliae, ubi huiusmodi testamenti forma non recipitur, sita: sed parum conturbat. Nam principio valere diximus hoc testamentum iure communi & singulari, quod ad omnia bona effectum suum extendit, *Bald. in d. l. Cunctos populos cum alijs supracitatis*; & his duobus deficientibus communis est juris theoria, *Doct. in l. 1. c. De sacros. Eccles.* quod testamentum secundum alicujus loci observationem recte conditum, non tantum operetur effectum suum in bonis dicto loco subiectis; verum etiam in omnibus locis mundi. Actus enim qui sortitur effectum in uno loco ex statuto illius loci, sortitur effectum ubique, *l. in hac & ibi Bald. c. De donat. laſon in d. l. 1. nu. 46. & quod*

quod uno loco pro comperta veritate habetur, ubique pro tali habendum est. In quo demonstrando latius non insitimus; quia est communis & recepta Doctorum traditio, *De m. d. l. i.* Quando itaq; perentatis omnibus angulis tot modis sustinetur hoc Roberti testamentum; quando nihil occurrit, unde impugnari, enervari, vel everti possit, inhærentes regulæ, quod intestatæ successioni locus non sit, stante testamento; arbitramur Actorum vindicationem & petitionem ex causa intestatæ successione, nullo iure stare aut sustineri posse: atque ob id Dominorum Iudicum partes esse, ut secundum Reos per omnia iudicent, tam quoad expensas, quam principale.

De Testamentis.

S V M M A R I V M.

Querela inofficiosa an parenti competat contra dispositionem filii clerici.

1. Querela inofficiosa competit parentibus contra testamentum filiorum secularium.
2. Querela inofficiosa non datur parentibus contra testamentum filiorum clericorum.
3. Legum correctio in dubio non facile inducenda.
4. Privilegio speciali non censetur derogatum per generalem derogationem.
5. Legitime portioni quæ impotentur.

CONSILIVM CCCXC.

QUAMVIS duce, & præeunte Bartolo, in *Aurb. Ex causa nu. 13. C. de liber. præterit. vel exheredat. Salicetus, in d. Aurb. Ex causa nu. 18. & plerique alij, quos recenset Did. Covar. in l. Quia nos nu. 7. De testam. Viglius in §. in illis testam. De milit. testam. cum eo existimant, & testamenta d. filiorum familias de castrensis, aut quasi castrensis bonis, condita, si in eis liberi aut parentes præteriti, aut sine iusta causa exheredati sint, subiacere querelæ inofficiosa testamenti, abrogatâ priore Iustiniani constitutione, l. fin. C. de inoff. testam. quæ eorum huiusmodi testamenta querelæ inofficiosa subtrahit, per posterorem ejusdem Iustiniani novellam constitutionem, *Novel. 115. §. si istam vers. si tales & c.* unde de appel. cognoscit, quæ generaliter & indistincte omnium liberorum testamenta ex huiusmodi præteritionis vel exheredationis causa parentum querelæ subijci, imò nulla voluit esse; idque nulla adhibita distinctione inter filios familias & patris familias, juris naturæ constitutione extensâ, & porrectâ ad omnia bona, de quibus liberi testamenti rationem habent, inter quæ proculdubio annuerari debent etiam bona castrensis, seu quasi castrensis, quæ filiorum familias propria sunt; idemque Salicetus eam juris correctionem seu transformationem existimet perinde locum habere in clericis de huiusmodi suis bonis testamentibus, ut de alijs quibuscunque; circumscriptâ & abrogatâ Leonis, l. *Sacrosancta. C. de Episcopis & clericis.* atque etiam alijs, plius Iustiniani, in l. *Cum lege De Episcopis & clericis.* constitutionibus sic permittit rebus Presbyteris & clericis liberam testandi facultatem, in d. l. *Sacrosancta;* quæ est ex Leonis constitutione, ut nec querelæ inofficiosa subijciatur; quod privilegium Iustinianus illis*

adiecit, d. l. *Cum lege;* & horum auctoritate movetur Did. Covarruvias, in d. l. *Quia nos nu. 7.* in eam quoque partem inclinare videatur, aperte tamen sequi non audeat, veritus dimittaxat nimiam clericorum etiam primæ tonsuræ frequentiam & huiusmodi tonsuræ obtinendæ nunc frequentiam facilitatem; & sic ex istorum sententia improbari videatur Accursij Glossatoris sententia, in *Aurb. Presbyteros in verb. serant. C. de Episcopis & clericis. Presbyteros, Novel. 123. de sanctiss. Episcopis.* à multis etiam probatâ, *Frederic. de Senis consil. 57. Videtur mihi;* qui aliam adhuc posteriorem Iustiniani constitutionem, *Frederic. de Senis consil. 57. Videtur mihi,* de libertate presbyterorum, diaconorum, ac clericorum in condendis testamentis sic restrictâ, ut parentes legitimam partem in eorum bonis serant; sic interpretantur, ut non per querelam inofficiosa, sed per conditionem ex lege hanc legitimam consequantur; & sic eorum testamenta ipso iure omnia valeant solâ legitimâ parentibus salva; * propius tamen & exactius ad Leonis, & Iustiniani præscriptas constitutiones advertendo, verius & Iuri communi magis consentaneum videtur, Presbyterorum Diaconorum, & generaliter omnium clericorum, non tantum eorum, qui filios familias sunt; & sic quâ castrense peculium habere possunt; verum etiam quorumcumque testamenta in eo privilegio constituta esse, quæ querelæ inofficiosa aut vitio nullitatis subijci non possunt; atque ita adhuc in suo robore perdurent Leonis, & Iustiniani prædictæ constitutiones, in specie de clericis loquentes, d. l. *Sacrosancta;* d. l. *Cum lege;* solâ cā restrictione, ex novissima Iustiniani constitutione, d. l. *Presbyteros;* additâ, ut in bonis horum liberorum parentes semper legitimam partem habent; non etiam ex anteriore, seu media Iustiniani constitutione, d. *Novel. 115. §. si istam vers. si tales;* ius dicendi nullum aut proponere de querelâ inofficiosa, ut illius potestas sit dimittaxat contra testamenta liberorum, qui laici, non clericali sunt conditionis; * ut iurum correctio, quantum fieri potest, semper vitetur; & concedenda in historica Iurisprudencia quam maxime servetur. *Glos. in verb. petere. C. de pignoris §. quod si per viginti De elect. lib. 6. l. 1. in l. dicitur nu. 16. C. de milit. testam. Socinus Nepos consil. 131. Quæstio proposita nu. 56. vol. 1. & in dubio ex indeterminto sequente, in posteriore Iuris constitutione, non censetur derogatum illi, quod in specie & maxime quod contra regulas Iuris communis ex privilegio in certo casu constitutum est; & maxime quod corpori Iuris communis includitur invenitur, l. 3. & ibi *glos. 1. c. De sile. & decem. cor. lib. 12.* Et enim generalia privilegia facilius tollantur, alioque propiusque gestari possunt, non tamen perinde etiam censetur in dubio, & in generalibus terminis, derogatum specialibus Iuris privilegiis constitutis, *Alvar. ad d. l. c. de Episcopis & clericis. C. cum & de Presbyteris & clericis.* universis, non filijs tantum, hoc tantum per speciale privilegium Leonis & Iustiniani, ut de omnibus bonis suis proprijs liberam habeant testandi potestatem; d. l. *Sacrosancta;* etiam Iustinianus sic amplificat, in d. l. *Cum lege;* ut non subijciatur querelæ:*